

**УДК 32.351:303**

## **СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ: БОЛГАРСЬКИЙ ДОСВІД**

**Ніна Ржевська**

*Національний авіаційний університет,  
Інститут міжнародних відносин, кафедра міжнародної інформації  
пр. Космонавта Комарова, 1, 03058, Київ, Україна,  
e-mail: rzhevaska.ua.fm*

На ґрунті аналізу теоретичного та прикладного досвіду формування, розвитку й результативного функціонування політичної експертизи, на прикладі класичного досвіду США, окреслено та охарактеризовано процес інституційного забезпечення інформаційно-аналітичної експертизи в країнах Східної та Південно-Східної Європи, зокрема – в Болгарії.

*Ключові слова:* інституціоналізація, стратегічне прогнозування, політична експертиза, «мозкові центри» Болгарії.

Співпраця державних органів з незалежними аналітичними центрами – невід’ємний елемент демократичної політичної культури європейського зразка. Становлення незалежного від держави аналітичного сегмента є одним із чинників посткомуністичної трансформації. За ступенем й ефективністю впливу на державу незалежних аналітичних центрів можна оцінювати глибину перетворень, ступінь модернізації та європеїзації посткомуністичних держав.

Зокрема, в Україні існує декілька сотень аналітичних центрів, які працюють в різних сферах суспільного життя, проте, не кожен з них можна віднести до організацій, які працюють у полі публічної політики. Аналітичні центри, як суб’єкти дослідження публічної політики, є однією з ланок у системі ухвалення державних рішень, які намагаються поєднати організаційну і експертну силу інтелекту зі силою і глобальним впливом держави.

Аналітичні центри як провідні соціальні способи існування незалежного інтелекту – об’єктивних експертних знань – свідомо ставлять перед собою завдання перетворити суспільство. Таке завдання виникає і як ідея в головах інтелектуалів, і як проект у вигляді консультаційного тексту в їхніх аналітичних доповідях. Вони об’єднуються в експертні корпорації, маючи намір суспільної дії у сфері публічної політики, куди аналітичний центр просуває свої доповіді, а потім виникає як конкретне законодавче або управлінське рішення в інституційній політиці, де його знову ж таки формулює експертне середовище. У цьому ланцюжку аналітичний центр є генератором ідей, виробником альтернатив і прогнозів, презентантом висновків, модератором публічної комунікації, проектантом конкретних законодавчих або управлінських рішень і, врешті-решт, лобістом суспільних інтересів, що репрезентуються публічно.

Таке розуміння діяльності аналітичних центрів не завжди адекватно усвідомлюється суб’єктами політичного процесу, особливо в перехідних суспільствах, де ще не сформовані традиції демократичної культури. В регіоні Східної Європи аналітичні центри часто сприймаються політичними акторами й суспільством загалом дослідницькими структурами старого зразка з оновленим «фасадом» – вони лише

опанували нову фразеологію, а, по суті, залишаються заангажованими органами влади та/або окремими політичними партіями. Визначення справжньої ролі аналітичних центрів у демократичному суспільстві неможливе без урахування того, що вони мають досліджувати сферу публічної політики й активно просувати результати своїх напрацювань у центри прийняття політичних рішень.

Окремі ідеї та концепти, спрямовані на теоретичне осмислення проблематики становлення аналітичної експертизи, представлені у працях зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема, О. Валевського, В. Горбатенка, В. Грановського, С. Дацюка, Ю. Калиновського, В. Ребкала, В. Романова, Ю. Сурміна, В. Тертички, О. Токовенка, В. Хилька, Г. Щедрової. Попри розробку цих окремих аспектів, проблема визначення специфіки розвитку аналітичних центрів у країнах Східної Європи як суб'єктів дослідження публічної політики не досягла всебічного теоретичного осмислення й потребує подальшого вивчення.

*Мета* статті – визначити та охарактеризувати процес інституційного забезпечення інформаційно-аналітичної експертизи в країнах Східної та Південно-Східної Європи, в Болгарії зокрема.

Вже давно світова наукова спільнота переймається пошуком можливостей втілення ідеї взаємодії наукових кіл й урядових структур. Як зробити, щоб результати теоретичних досліджень посилювали ефективність зовнішньої і внутрішньої політики, щоб учені і політики були почуті й зацікавилися діалогом? Протягом усієї історії цього пошуку було запропоновано безліч можливих рішень, серед яких найочевиднішим є створення і діяльність аналітичних центрів (*think tanks*).

Сучасна ідеальна конструкція демократичної держави передбачає необхідним компонентом успішної публічної політики, а отже – політики держави загалом, наявність великої кількості проаналізованих експертами альтернатив політичним рішенням. Важливим джерелом публічної політики є експертно-аналітичні організації, що здійснюють консультування за державними та корпоративними контрактами [1].

Організації, що займаються дослідженням суспільно-політичних проблем і пропонують незалежні оцінки і рекомендації, вперше, на початку ХХ ст., сформувались у США. Більше як за сто років своєї історії вони поширилися у 182 країнах світу. Їхня кількість у переддень 2016 р., за даними найавторитетнішого рейтингу аналітичних центрів «*The Global Go To Think Tanks*», який із 2006 р. формує програма Університету Пенсільванії під керівництвом Дж. МакГана, складає 6846 [2, с.5]. На його думку, аналітичні центри в демократичних країнах вже давно відіграють провідну роль у формуванні політики, пропонуючи експертні оцінки різноманітних ситуацій – від боротьби з глобальною економічною кризою до аналізу бойових дій. Їхня значимість ще більше зросла з появою експертно-аналітичних організацій, котрі позиціонують себе як глобальні – з постійно функціонуючими і взаємодіючими центрами в різних країнах. Формується світове співтовариство «мозкових центрів», що зводять мости між країнами, наражаючись при цьому на менш суттєві перешкоди, ніж уряди і комерційні організації.

На теренах Східної Європи, фактично, не існувало незалежних аналітичних центрів. Монополія комуністичної партії в усіх сферах політичного життя унеможлиблювала будь-які публічні дебати. Економічна й політична організація системи централізованого планування не залишала місця альтернативам. Основний потенціал аналізу був сконцентрований у державних структурах, де домінували комуністичні партії й уряд.

Дослідницькі установи, переважно, розташовувалися в стінах Академії наук й окремих міністерств, зокрема міністерств оборони та міністерств закордонних справ. Більшість досліджень не містили ніяких альтернатив, були методологічно архаїчними, розрахованими на урядовий апарат. Широка громадськість, як один із головних реципієнтів досліджень, повністю ігнорувалася.

Після падіння комуністичних режимів перехід до ринкової економіки та демократичної політичної системи викликає потребу в аналітичних центрах, що були б здатні масштабно бачити проблеми демократичного транзиту. Країни колишнього СРСР також не стали виключенням.

«Мозкові центри» в Східній Європі започаткували переламний етап для державних політик та впливових інтелектуалів лібертаріанської спрямованості у 1980-х – на початку 1990-х рр. У світлі сучасного постійно зростаючого популізму в політичній та економічній сферах, розвиток інформаційно-аналітичних центрів може розглядатися як шлях до інституціоналізації політичної експертизи, що слідує за помилками ліберальних політичних партій в регіоні [3].

Поширення довгострокової кризи в академічному середовищі стало важливою умовою появи впливових політичних інституцій у Східній Європі: низька заробітна плата та зниження престижу університетських викладачів були одними з найважливіших, але не єдиними чинниками. Зменшення кількості досліджень та геронтократичний характер академічних установ також стали важливими чинниками переконання політологів та економістів у потребі залишити академії та започаткувати політичні дослідження нового рівня в нових умовах.

Потреба в експертизі та аналітиці «мозкових центрів» в сучасному демократичному політико-управлінському процесі є очевидною. Про це свідчить той факт, що представників аналітичних центрів часто приймають на роботу в органи державної влади й бізнес-корпорації. Окрім того, має місце і зворотній процес: перехід високопоставлених посадових осіб з політики та бізнесу на керівні пости аналітичних центрів. У політологічній літературі цей феномен називають «системою дверей, що повертаються». Він є характерним для аналітичних центрів і західних країн, і країн пострадянського простору.

Однією з найбільших відмінностей між інформаційно-аналітичними центрами США та Східної Європи є та, що останні не мають прямого шляху до політичних інститутів з академічного середовища: перед тим, як знайти своє місце у «мозковому центрі» більшість аналітиків країн Східної Європи зазвичай деякий час працюють на уряд або ж у мас-медіа. Тісний зв'язок між політичними інститутами та новими інститутами дослідження політики надає ключ до розуміння специфіки та особливостей східноєвропейських аналітичних центрів.

У звіті міжнародної неурядової організації, яка проводить дослідження для підтримки демократії, політичних свобод і прав людини *Freedom House*, і вивчала роботу «мозкових центрів» у Східній та Центральній Європі, зазначено, що більшість потужних інституцій в регіоні утворилися в період усунення від влади перших демократичних урядів і загострення потреби у проведенні державних реформ. Це – доказ того, що інформаційно-аналітичні центри з'являються через нагальну потребу. Гіркий досвід, отриманий під час першої стадії реформ, довів демократичним активістам і політичним інтелектуалам, що країнам потрібен якісно новий підхід до творення державної політики. Під час своєї доповіді про політичне становище Болгарії наприкінці 1993 р. посол Болгарії у Сполучених Штатах Америки О. Пішев, заявив, що країні все ще не вистає, «по-перше, сильного та професіонального державного управління. По-

друге, незалежних дослідницьких політичних центрів, які би змогли надавати інформативні, критичні наукові праці щодо політики уряду. По-третє, справжньої адекватної комунікації між урядовими інституціями та громадськістю» [4].

Аналітичні центри Східної Європи створювались різними способами. В одному – група нових аналітичних центрів представляла змінену частину раніше чинних інститутів (Будапештський інститут світової економіки), іншому – пов'язувалася з діяльністю політичних партій (Інститут публічної політики в Будапешті, який має тісний зв'язок з Альянсом вільних демократів). Певна група аналітичних центрів була залежною від державного фінансування і виконувала замовлення державних структур (Інститут економіки Естонської академії наук або Угорський інститут міжнародних відносин); виникнення інших аналітичних організацій пов'язувалося з відомою фігурою, зазвичай – колишнім високопосадовцем (Центр ринкових реформ у Києві та Центр соціальних та економічних досліджень у Варшаві, що були створені навколо ключових реформаторських осіб – відповідно В. Ланового і Л. Бальцеровича).

Загалом же, поява дослідницьких структур, покликаних просувати у регіоні демократичні перетворення, позначила зародження нової політичної культури. На початковому етапі нові «мозкові центри» були орієнтовані на дослідження економічних питань. Це стосувалося Варшавського Інституту Адама Сміта, Будапештського Інституту економіки, словацького Центру економічного розвитку, празького Центру економічних досліджень і вищої освіти, ризького інституту «Латвія». Найбільш доктринальні серед них – наприклад, Інститут Адама Сміта, мають слабку підтримку населення. Лише невелика кількість серед них – Громадянський інститут у Празі, Фонд демократії посткомунізму у Будапешті та Інститут Пилипа Орлика в Києві – займалися питаннями політики

Багато інститутів, залежних від уряду, доклали неабияких зусиль, щоб стати незалежними. Одним із чинників такого успіху є здатність керівництва інституту знайти інше джерело фінансування. Наприклад, Центр вивчення демократії (Болгарія), Інститут вільного ринку (Литва), Гданський інститут ринкової економіки (Польща) вирізняються високою якістю своєї праці, масштабом поширення досліджень і визнанням у високих колах. Найуспішнішим у цьому сенсі вважається Празький Інститут міжнародних відносин.

Активізація аналітичних центрів у Східній Європі знищила державну монополію на політичну творчість і політичну інформацію, спричинила конкуренцію на ідейному ринку, створила платформу для включення громадян у політичний процес, розширюючи дебати, публічні дискусії і відверту постановку проблем, порушила нові питання у сфері публічної політики, пропонуючи альтернативи політиці державного апарату.

Успіхи аналітичних центрів у Східній Європі проявляються: у забезпеченні структури державного апарату новими кадрами; розробці окремих програм і проектів для політичних партій; ініціюванні та веденні публічних дискусій шляхом створення експертних груп; організації національних та міжнародних конференцій; інформуванні через ЗМІ громадськість про ті або інші публічно-політичні проблеми.

Проблеми функціонування аналітичних центрів Східної Європи визначаються масштабами й труднощами перехідного періоду. Серед незадовільних чинників регіонального характеру, що позначаються на діяльності аналітичних центрів, можна вважати політичний, законодавчий, адміністративний і фінансовий клімат, дефіцит кадрів. а також те, що публічна політика не відокремлена як самостійна і рівноправна сфера політики. Окрім цього, це нестача якісних, професійно підготованих практичних

рекомендацій, скептичне ставлення громадськості до можливості приватного впливу на державні структури, невизначеність правового статусу аналітичних центрів й відсутність певної адміністративної структури і способу поширення продуктів аналітичних центрів, відсутність досвіду і технології успішного маркетингу в просуванні своїх ідей, а іноді ще й вузький професійний склад і нужденний бюджет.

Країни Східної Європи, які пережили радянський період, досі знаходяться під впливом комуністичної спадщини у сфері становлення й функціонування аналітичних знань в політиці. Тобто процес інституціоналізації політичного аналізу, як наукової та навчальної дисципліни, в пострадянському суспільстві все ще залишається незавершеним, а, відтак, і процес інтеграції цього виду соціально-професійної діяльності в існуючу структуру виробничо-економічних відносин все ще триває. Для країн Східної Європи це означає: нормативно незафіксований статус, незатребуваність політичних аналітиків та продуктів їхньої праці в суспільстві, згубна практика прийняття неефективних політичних рішень. Разом з тим, як вдалося встановити, основними проблемами, що блокують цей процес у пострадянському суспільстві, передусім, є низький рівень розробленості методологічних засад політичного аналізу, відсутність організаційно оформлених структур і асоціації політичних аналітиків, створених за науково-галузевим принципом і брак налагоджених комунікативних зв'язків політичних аналітиків з вітчизняними й зарубіжними колегами.

Зростання кількості «мозкових центрів» у постсоціалістичних країнах Європи, створення їх регіональних мереж певним чином обумовлено фінансуванням їхньої діяльності іноземними спонсорами, зокрема Фондом Сороса, Всесвітнім Банком, Мережею глобального розвитку, ПРООН (фінансування мережі НУАЦ в рамках проекту «Синій птах»), а також міжурядовими організаціями.

Варто згадати й про появу нової різновидності «мозкових центрів», що користуються підтримкою держави і фінансуються в рамках проекту PHARE. Більшість з них зареєстровано неурядовими організаціями (центрами). Деякі НУАЦ набули статусу повноправних спеціалізованих установ, що існують за рахунок надання консультативних послуг органам влади, концентрують свою діяльність навколо дослідження й попередження криз, розробки методів боротьби з кризовими явищами, проведення моніторингу діяльності органів влади, підготовки «доповідей з раннього сповіщення». Водночас, НУАЦ, що займаються дослідженнями в сфері демократії, поступово перетворюються на політичні інститути або об'єднуються з ними. Джерелом прибутку для таких НУАЦ здебільшого є проведення соціологічних опитувань громадської думки. Слід підкреслити, що, надаючи експертно-аналітичній роботі стратегічного спрямування, залучаючи громадськість до сфери державного управління, НУАЦ у більшості країн Європи отримали змогу реально впливати на політику національних урядів, реалізацію національних стратегічних планів, що унеможливило виникнення хаосу і розбалансованості в діяльності органів влади.

Особливо цікавим є досвід впливу на політику національного уряду «мозкових центрів» Болгарії. Необхідно передовсім відзначити Інститут економічної політики (1997 р.) як неурядову неприбуткову організацію, дослідження якої спрямовані на ефективну участь країни у глобальній економіці та євроатлантичних структурах. Наступним є Центр досліджень демократії (1989 р.) – міждисциплінарний інститут досліджень громадської політики, створений задля поширення демократичних цінностей, принципів ринкової економіки і реформ. Дослідження, які виконуються інститутом, спрямовані на економічні проблеми, комунікації й інформацію, міжнародні

відносини і дипломатію, соціальні проблеми, охорону здоров'я і благоустрій Болгарії, Південно-Східної та Східної Європи і нових незалежних держав. І, нарешті – Центр економічного розвитку (1997 р.), що займався економічними дослідженнями, варіантами економічної політики та освіти.

Всі існуючі в цій країні «мозкові центри» за політичними стратегіями можна поділити на «центри політичного консультування» та «центри формування громадської думки»; жоден з них не домінує в сфері незалежних досліджень. І влада, і громадськість країни визнають їх легітимними учасниками політичного процесу, важливим джерелом політичного консультування органів влади. Незважаючи на різні можливості, всі «мозкові центри» Болгарії, використовуючи ЗМІ як важливий засіб пропаганди свого іміджу та своєї аналітичної продукції, можуть претендувати на роль чинників впливу на процеси вироблення та прийняття урядових рішень або на діяльність політичної опозиції.

Однак, залежність від західного фінансування (90%) робить болгарські «мозкові центри» нетривкими. Це також є вагомим чинником ризику і для їхнього подальшого розвитку, і для забезпечення безпеки держави. У випадку призупинення фінансування, 80 % болгарського співтовариства «мозкових центрів» зникне. Це – «класична ілюстрація проблеми утриманства», коли проводяться досліджень на замовлення зарубіжних спонсорів та грантодавців, а не на потреби вітчизняних споживачів аналітичної інформації

Вихід із цієї ситуації в Болгарії було знайдено, коли уряд почав укладати прямі угоди з місцевими НУАЦ, залучаючи на ці потреби бюджетні кошти (урядові гранти).

Керівник та ініціатор створення Інституту сучасної політики Б. Цеков вважає, що громадянське суспільство покликане виконувати дві ролі, які є виключно важливими. Це бути корегувальником і активним учасником процесу прийняття політичних рішень, а також відстоювати інтереси громадян та захищати їхні права. Проте, громадським організаціям не вдається задовольняти певні громадські потреби і позитивно впливати на вирішення серйозних проблем. Болгарському неурядовому сектору можна скеровувати не лише похвалу, а й зауваження.

Ті, кому вдається протриматися протягом тривалого періоду, є залежними від благовоління конкретних донорів. За часи входження Болгарії до складу ЄС європейські фонди надали нові можливості для фінансування, однак, щоб отримати доступ до них необхідно прикласти чимало зусиль і при висуненні своєї кандидатури, і при звітності.

Зокрема, Інститутом сучасної політики (заснований в 2009 р.) було опубліковано єдину у своєму роді в Болгарії моніторингову доповідь «Про стан парламентського управління», де було проаналізовано діяльність Народних зборів 41-го скликання і законодавство через призму принципів успішного управління і захисту прав громадян. За свою діяльність Інститут сучасної політики було нагороджено Другою нагородою «Дослідницький центр Європи 2012» у престижному конкурсі, організованого під егідою авторитетного британського політичного журналу «Перспект Мегезін». Це – перша номінована організація Східної Європи, якій вдалося завоювати авторитетну відмінність. Болгари зайняли своє місце наступне після одного з найбільших аналітичних центрів Європи – «Брегель», очолюваного колишнім директором Європейського центрбанку Ж.-К. Тріше.

Окрім цього, Інститут сучасної політики визначено Конституційним судом як сторону з важливих справ у суді. З приводу цього розроблено наукове видання, в якому узагальнено громадянську участь в конституційному правосудді. В нього включено не

лише висновки Інституту сучасної політики, а й інших організацій, щоб показати роль громадянського суспільства у прийнятті рішень суду на захист конституційних прав.

За останній період існування Інституту сучасної політики вдалося утвердити себе в публічному просторі, завдяки своїм фахівцям, які іноді готові працювати на волонтерських засадах. Якщо є фінансування – це добре, коли воно відсутнє – слід відстоювати ідеї. Як наслідок, в Болгарії все частіше спостерігаються спроби громадян вплинути на політику правлячих еліт: збір підписів на захист якихось ідей, петицій, форм прямої демократії. Використання Інтернету при створенні різних форумів і неформальних груп виявилось також досить потужним інструментом.

Варто зауважити, цього поки що не спостерігається у взаємовідносинах української влади з недержавними експертно-аналітичними структурами. Дотепер вони не можуть примусити уряд, інші органи влади діяти осмислено й послідовно з метою реалізації політики стратегічного прогнозування й управління винятково в інтересах забезпечення безпеки людини, суспільної і державної безпеки як складових національної безпеки. На заваді – відсутність низки принципово важливих умов для забезпечення повноцінного функціонування та розвитку вітчизняних НУАЦ, їхньої взаємодії з органами влади:

- необхідних юридичних умов (недосконалість законодавства, зокрема податкового, що регулює діяльність некомерційних організацій);
- державного замовлення на незалежні дослідження і використання філантропічних ресурсів;
- інформаційної відкритості в діяльності органів влади та інституціональної підтримки НУАЦ (інституціоналізації відносин між органами влади і НУАЦ);
- фінансування довгострокових проектів (досліджень), що може належним чином слугувати розробці якісної аналітичної продукції;
- рівних можливостей доступу недержавних аналітичних структур до засобів масової інформації, до інформації загалом;
- існування справжньої конкуренції на «ринку ідей».

Проте слід зазначити, що протягом 2015 р. українські аналітичні центри значно посилили свої позиції, що позначилося на їхніх позиціях у світовому рейтингу аналітичних центрів. Найкращі показники має Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова. Це – єдиний представник України в номінації «Кращий аналітичний центр світу», що посідає 60-е місце серед 175 кращих аналітичних центрів світу з урахуванням США (2014 р. – 64 місце з 150); 42-е місце серед 137 кращих центрів світу без урахування США (2014 р. – 43 місце зі 100); 5-е місце серед 90 кращих аналітичних центрів Центральної і Східної Європи (інші центри з України у цій номінації посіли з 32 до 81 місця).

Загалом сьогодні у роботі східноєвропейських аналітичних центрів існує тенденція до поширення технократизму. У політичний аналіз привносяться не лише методи і техніка суворого формалізованого дослідження (математичні методи, наприклад), але й – характерний для цих галузей наукового знання стиль мислення. Поняття «аналіз» тлумачиться в буквальному сенсі, як декомпозиція, або розчленування цілісного суспільного об'єкту на окремі компоненти, які вивчаються окремо від цілісного конструкту. Це означає практично повну відмову від використання в аналітичній роботі ціннісних і моральних критеріїв, а також ігнорування соціально-політичного середовища управлінської діяльності, загальних закономірностей розвитку політичного процесу. Саме суто технократичним підходом можна пояснити невдачі політико-економічних

реформ у суспільствах, які трансформуються, коли механічно імпортувалися західні інститути і цінності без урахування загального культурного і політичного контексту.

За період свого становлення в східноєвропейському регіоні інформаційно-аналітичні центри формувались за певних історичних умов та специфічних обставин, які в подальшому вплинули на формат їхньої діяльності. Серед таких чинників впливу виділено наступні: політичні, правові, штатні, адміністративні і, напевно, найбільш важливі – фінансові виклики. Отже, за умови впливу комуністичної спадщини і нових викликів найчастіше в регіоні зустрічаються «університети без студентів» (академічні установи, що залишилися після розпаду СРСР) та адвокатські групи.

Проведення порівняльного аналізу східноєвропейських та українських аналітичних центрів, дало змогу встановити, що останні мають такі спільні риси:

- невизначений правовий статус;
- незначна співпраця з владою;
- ієрархічність;
- орієнтація на авторитетів та публічних діячів;
- отримання фінансування від закордонних фондів;
- схильність до короткострокових прогнозів та досліджень;
- низький рівень колаборації з іншими вітчизняними та закордонними «фабриками думки»;
- відсутність кваліфікованих кадрів для аналітичної роботи;
- залежність у виборі тематики дослідження від спонсора.

#### Список використаної літератури

1. Щетинская Я. «Фабрики мысли»: американская и европейская модель развития [Електронний ресурс] / Я. Щетинская. – Режим доступа: <http://socialphenomena.org/ru/blog/article/>
2. McGann James G. / 2015 Global Go To Think Tank Index Report (2016). TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports. Paper10. [Electronic resource] / James G. McGann – Access mode: [http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=think\\_tanks](http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=think_tanks)
3. Krastev I. The Liberal Estate: Reflections on the Politics of Think Tanks in Central and Eastern Europe [Electronic resource] / I. Krastev. – Access mode: <http://www.eldis.org/fulltext/ch8Ivan>
4. Tishev O. The Opening of Public Debate on Economic Policy in Bulgaria [Electronic resource] / O. Tishev // Beyond Government: Extending the Public Policy Debate in Emerging Democracies; eds. C. D. Goodwin, Michael Nacht. – Boulder, CO: Westview Press, 1995 – 178 p. – Access mode: <http://www.cipe.org/about/news/conferences/lac/Pirla/DouglassNorthConference.pdf>.

Стаття надійшла до редколегії 02.02.2016

Прийнята до друку 19.02.2016



**EASTERN EUROPEAN POLITICAL ANALYSIS AND PROGNOSTICATION  
FORMATION: BULGARIAN EXPERIENCE****Nina Rzhevskia**

*Kiev National Aviation University,  
Institute of Foreign Affairs, International Information Department,  
Kosmonavta Komarova ave.1, 03058, Kyiv, Ukraine  
e-mail: rzhevskia@ua.fm*

According to the analysis of the theoretical and practical experience, in terms of the formation, development and functioning of the political expertise on the example of classical USA experience, there are determined and characterized the institutional supplement process of the informational and analytical expertise in the countries of Eastern and South- Eastern Europe, particularly in Bulgaria.

*Key words:* institutionalization, strategic prognostication, political expertise, Bulgarian «thinks tanks».